

GEIDI RAUD

ÜMBER AARJU PAREMALE

VÖRUMAAGIA

Toimetanud Lea Arme
Võrkeelse teksti toimetanud Mariko Faster
Kujundanud Virge Ilves

© Geidi Raud
© kirjastus Tänapäev, 2020

ISBN 978-9949-85-697-8
www.tnp.ee

Trükitud AS Pakett trükikojas

*Uskumatult muretule isale
ja uskumatult tugevale
emale, kes käinud koos
läbi sekelduste ja seikluste.*

Sisukord

SÜVI

Tühja uulitsa krahv	11
Loodus on kõik, kõik on loodus.....	14
Võõra retsepti järgi küpsetatud.....	20
Kummaline mees järvepõhjast.....	28
Ebaõnn Viktori õuel	34
Pohmelli needmine.....	38
Kodumets on ülerahvastatud	41
Õo metsas koos noore naisega.....	46
Ootamatu kutse kaugele saarele	56

SÜGIS

Suikudes suvest sügisesse.....	67
Raha jagub rottidelegi.....	72
Karm saatus täidab pitsi.....	74
Mürriisand sekkub kargesse sahmakasse	80
Kibe ravikuur kuutõbistele.....	85
Tööst puhkab töötades.....	89
Hilissügise võlud ja valud.....	96
Hinge loputamine metsajärves	102

TALV

Pidu peo otsa ei lõpe iial otsa	111
Munadeni vette ei uputa	118
Mõtteid lapsepõlveradadelt kätte ei saa.....	121
Mürride õppetunnid on külmaverelised	128
Kibe ja üksik jõuluaeg.....	132
Surnud ootavad puu otsas.....	137
Rooma küünal kustutab eluküünla	141
Kala ei võta, kalamees aga küll	145
Tarenähk ohverdab küünised	150
Talvine traagika traageldatakse.....	156

KEVAD

Ärkamine talveunest	161
Konnaisand võrgutab inimlast	166
Surmavikat niidab nudisaba.....	169
Aadu pöörab ära	172
Aadu pööratakse tagasi.....	178
Ühtäkki on kõik nõiad	183
Metsajärves mulksub mürk.....	187
Kurjus keldrisse hoiule.....	194
Lapsepõlverajad kutsuvad endaga kaasa	201
Kurjus piinleb kuupaistel.....	207
Kõige lõppu näevad vaid surnud	214

SAVI

Tühja uulitsa krahv

Hämar lilledõhnaline suveõhtu Võrumaa külakeses. Kuigi päike on juba loojunud, on taevas veel läänekaares hele. Tänavalaternatest põlevad pooled. Pooltest pooled omakorda vilguvad ja särisevad. Vallavalitsuses on laternate üle mitu korda kaebamas käidud, kuid neid sättima pole keegi tulnud. Lisavalgust annavad eramajadest ääristatud tänava lilledaedadesse paigutatud erivärvi tulukesed, mis on end päeval päikeseenergiat täis imenud nagu verekaanid. Külakrantsid haugatavad laisalt, justkui sooviks üksteisele nii muuseas rahu-likku kirbuvaba und.

Õues pole näha enam suurt kedagi. Välja arvatud tänava kõige vanema, 102-aastase maja õuel. Seal istub hallipäine pika habemega mees. Ta koputab piibukaha vastu oma kõhna tagumiku all vaikselt laguneva puutrepil ülemist astet tühjaks, lisab sinna näpuotsaga värsket tubakat, lööb välgumihklist leegi peale ning laseb piibul säriseda kui verivorstil.

Samal ajal sügavalt ohatas ja käega läbi habeme tõmmates laseb ta pilgul käia üle tähtedest ääristatud taevavõlvi. Sellele õdusale hilisõhtule eelnev päev oli mehe jaoks rohkem kui tegus. Ta lasi trimmeriga maha pikema heina ja kogemata ka kalli abikaasa floksid. Tõstis õuelt labidaga kärru oma koeravolaski paari kuu junnikollektsiooni ja jootis kuumas kasvuhooes lõõtsutavaid tomatitaimi. Muidugi ei jätnud ta tööde ja tegemiste kõrval janusse ka ennast. Pole siin külas kedagi, kes jätaks.

Kuigi pimedas vanamehele peale vaadates võib jääda mulje, nagu oleks ta vanem kui tema maja, on tegemist alles 74-aastase

noorhärrega. Nelja naise telefoniraamatus kannab ta tiitlit „laste isa“ ning ühe õnneliku naise jaoks on ta tegevabikaasa. Ta on kaheksakordne isa, viiekordne vanaisa ja kahekordne vanavanaisa. Olenevalt tujust nimetab ta end teadjameheks, vanamehenässiks, šamaaniks, kadunud mehe pojaks, lõvikutsikaks või tühjade uulitsate krahviks.

Kuid uulitsad, mille krahviks on härra Heino Vaim aastate jooksul kujunenud, pole alati nii tühjad ja vaiksed olnud. Kui siinkandis elas ja töötas veel krahvide krahv, Heino isa Herbert Vaim, oli külaelu kirjum kui geilipp. Igal õhtul peeti simmaneid, kus pummeldati, tantsiti ja armastati naisi. Kui tervis sel või mõnel muul põhjusel kehvaks muutus, otsiti abi siinkandi nõidadelt ja šamaanidelt, kes mõistsid pruulida ravimtaimedest erinevaid segusid ning vajutada valusaks jäänud inimihul õigeid punkte. Kes oskasid pelgalt oma puudutusega terveks ravida valutavad hambad ja panna nõiasõnu lausudes aru pähe hullunutele. Kes leidsid loetud minutitega üles kadunud penid ning vajadusel ka metsa eksinud vanavanemad ja lapsed. Ka Heino ema ja isa olid ühed neist, kelle poole erinevate ihu- ja vaimuhädadega pöörduti. Ja ta aitas. Alati. Kuigi ta oli tuntud ka kui küla üks suurimaid vändagängstereid, oli ta hinges hea mees ning leidis abivajaja jaoks alati hetke.

Majad olid neil kirjudel aegadel rahvast täis, lapsi sündis kümnete kaupa. Kõik terved kui purikad. Polnud harv juhus, kui postkasti potsatas kutse kellegi 110. sünnipäevale. Erinevalt tänasest päevast peeti siin pulmi rohkem kui matuseid. Ka Herbert ise sai varakult naisemeheks. Kõik sai alguse päeval, mil Võrumaale saabus esimest korda rändtsirkus. Tsirkusetelgist kostnud lõvimõirged ajasid noorel Herbertil vere vemb-las niivõrd vemmeldama, et ta kahmas esimesel ette juhtunud naisterahval ümber piha kinni ja andis talle piraka musu. Vii-

mane löi talle seepeale kõrvakiilu. Siis tegi lövi aga telgis uuesti häält, mispeale plahvatas vastastikune kiring ja juba oli naine ise Herbertil kaksiratsi ümber. Paari nädala pärast peeti pulmad. Üheksa kuud hiljem sündis pisike Heino. Augustis, Lõvi tähtkujus. Poisikene mõirgas pärast sündi nagu seesama tsirkuselõvi, tänu kellele ta eostati.

Pärast isaks saamist üritas Herbert jätta hüvasti oma pahe-dega ja ehtas perele metsa maja. Kaugele melust ja elust, et ta ei peaks igapäevaselt külaelu kiusatustega võitlema. Kuid ahvat-lused järgnesid talle, kuhu iganes ta läks ja mis iganes ta tegi.

Heino isegi on küll nende pikkade aastate jooksul käinud ja näinud, kuid oma külakest pole ta jätnud tänini. Ta elab oma isakodust vaid loetud kilomeetrite kaugusel. Koos abikaasa Jutaga. Nende kummagi lapsed on juba suured ja oma elu peal. Aga sellest pole neil midagi, hoolt ja armastust vajavad nii omad kui võõrad inimesed, loomad kui lilled. Nende ääretult kauni iluaiaga üüratu puumaja paikneb nelja tänava ristumis-kohas. Seetõttu on nende kodu justkui küla keskpunktiks – neil on naabreid arvult lausa üheksa majatäit.

Kui aga Juta ja Heino praegune kodumaja siia rohkem kui sajand tagasi ehitati, oli see selle tänava ainuke elamu. Maja ehituseks vajalikud palgid veeti metsast kohale hobustega. Kolme vanaaegse köögi ja viie toaga majas elas vahepeal mitu peret. Juta ema oli aga viimane inimene, kes siia ajapikku elama jäi. Läbi õnne ja juhuse sai ta lahmaka maja koos tohutusuure krundiga hea hinnaga endale soetada ja parandas selle siis tü-trele.

Juta esimene abikaasa aitas maja seest enam-vähem ära renoveerida. Kuid maja on nii suur ja lagunenu, et tööd jagus ka Juta teisele abikaasale Heinole. Ühel ilusal suvel kutsu-sid nad lapsed kokku ja värvisid ajahambast pureda saanud

tumepruunid voodrilauad helehalliks. Kulus ropult aega, vaeva ja tööd, enne kui kogu maja värske värvikihi peale sai. Aga tulemus pani nii Juta ja Heino pere kui ka kõik külaelanikud ahhetama. Ka hädalised leiavad nüüd Heino maja paremini üles. See on erk ja kohe kutsub oma kümnete pisikeste aken-dega puitustele koputama.

Oma isalt ja emalt nii võimed, teadmised kui ka pahed pärinud Heino poole pöörduvad nii hädas sugulased, külarahvas kui ka võõrad, kes sõidavad sadu kilomeetreid Võrumaa metsadesse, et tema käest nõu küsida ning talle oma rasket elusaatust kurta. Vanamees võtab nad kõik lahkesti vastu. Suveõhtutel süütab tagaaias lõkkegi ja puhub elu sisse suitsuahjule, kostitades tulijaid lisaks ravimtaimetele suitsukala, lõkkesoojuse ja külma Läti õllega. Päevasel ajal kutsub ta abivajaja endaga kaasa seenele või kalale ning sealt naastes on tegu hoopis teiste inimestega. Vanamehe juurest lahkudes tunnevad inimesed, et nende hingi oleks toidetud justkui rammusa lehmapiimaga. Nad on terved, rahulikud ja õnnelikud. Nad teavad, kuidas oma eluga edasi minna ning kuhu ja kuidas minna. Ihuhädad ega vaimsed probleemid ei piina neid enam.

Maagiline on see Heino ja kõik tema ümber.

Loodus on kõik, kõik on loodus

Kuigi inimeste aitamine on Heino prioriteet, leiab ta sarnaselt oma kadunud isale alati aega nii viinavõtuks, kalapiüügiks kui seenelkäiguks. Kui ta peaks neist kolmest tegevusest vaid ühe välja valima, ei saaks ta selle ülesandega hakkama. Miski ei muuda teda õnnelikumaks kui väikesed nipsid-napsid,

kalad ja seened. Metsas olles sulandub Heino loodusega üheks. Tema laanes viibimisest annavad märku vaid suured kummikujäljed hõbedases põdrasambblas ning värskes metsaõhus pilvekesena hõljuv tubakasuits. Kui seenekorv ääreni täis, ei kiirusta Heino metsast minema, vaid toetab selja vastu puutüve ja popsub kaugusesse vaadates piipu. Justkui ammutaks ta puult eluenergiat.

Need, kes on Heinoga samal ajal metsa sattunud, kirjeldavad ikka ja jälle, kuidas metsloomad taati nii heaks sõbraks peavad, et tema kõrvale magama heidavad. Isegi majesteetlik suurte sarvedega põdraisand toetab aeg-ajalt pea taadile sülle ja laseb end lõua alt sügada.

Kui taat pärast järjekordset seenelkäiku koos põdraisandaga pika männi all puhkas, sättis üks kombinesoonis jahimees end parasjagu suure jändriku männi alla sitale. Jahimees vaatas esmalt nelja ilmakaarde, et keegi pealt ei näeks. Metsaga ühte sulanud Heino jäi tal loomulikult märkamata. Jahimees kooris raskerõivastuse kuni pahkluudeni alla ning kükitas maha, vanad oksaraod saabaste all praksumas. Poole minuti pärast saabus sündmuskohale isakaru, kes esiti sittujat ei näinudki. Küll aga nägi sittuja karu.

Ehmunud jahimees tõmbas poole asja pealt pruuni-rohelisekirju kombeka selga ja kapuutsigi pähe, lootes, et karu teda siis ei märka. Kohe aga hakkas midagi pruuni ja haisvat mööda jahimehe nägu alla voolama. Sel hetkel sai vaene mees aru, et ta oli väljutanud suure aurava junni oma kombinesooni kapuutsi sisse.

Seda kõike pealt näinud Heino hakkas nii kõva häälega naerma, et isakaru ehmunult minema jooksis ning linnuparv männi otsast õhku tõusis. Sitaga koos jahimees oli kindel, et tema üle irvitab metsavaim, mistõttu pistis ta kandade välkudes

jooksu. Temast jäi metsa maha vaid sitahais. „Võeh, kuimuudu haisas! Joosõq-joosõq minemä. Kaeq õnnõ, et persele punni ette saat!“¹ hõikas Heino talle võru murrakus järele ja sülitas enda kõrvale maha suure tatiklimbi, mille kibe hais oli suhu toonud.

Ka seni rahulikult taadi kõrval põõnanud põdraisanda nina-sõõrmed läksid suureks ja uni kadus. Ta tõstis pea Heino sülest üles ja jõllitas teda sellise pilguga, nagu oleks vanamees haisu autor.

Lisaks teda armastavatele loomadele satub Heino teele ka tiivulisi. Aastatetaguse seenelkäigu ajal hakkas Heinol sabas keksima varesepoeg, kes oli perekonna ära kaotanud. Linnuke oli hädas ja kurb, mistõttu taat ta endaga koju kaasa võttis, kus pisikese kraaksuja elule turgutas. Lind armus taati nii ära, et enam metsa poole tagasi ei vaadanudki. Vaak, nagu Heino teda kutsub, elab juba 11 aastat tema hoovis suure lehise otsas. Lendab rõõmsalt ringi ja kraaksub. Vahel istub lind taadil õlal või tukub kaevul tagurpidi keeratud veeämbri peal. Kui külaline saabub, muutub lind ärevaks ja situb nende peale, kes talle ei meeldi, hoiatades nii oma peremeest kurjade inimeste eest. Sel linnukesel tuksuks sees justkui haldjasüda ja ta on alati valmis oma peremeest aitama.

Paar aastat tagasi käis Heino vähipüügiretkel, kust naasis 51 sõralisega. Järvelt koju sõites tegid 102 sõrga Heino vana Volkswageni pagasiruumis sellist klõbinat, nagu oleks sada purjus iirlast seal stepptantsu teinud. Jõudes röövpüügilt koju hiljem, kui ta oli plaaninud, kallas ta vähid ööseks trepi kõrvale suurde vihmaveetünni ja otsustas enne keeduprotsessi peatäie magada.

1 Vuh, kuidas haiseb! Jookse-jookse minema! Vaata et tagumikule korgi ette saad!